№ 163 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 31 1903 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 31 № 163

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Բաժնեգրուած գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»
Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

Գաւառական ներկայացումներ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայ եկեղեցական կալուածները. Իւթեի դրութիւնը Բաքւում. Նամակ Ժէլէզնովոդսկից. Նամակ Կարսից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Ուսանողութիւնը ժողովրդի կրթական գործում.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Գաւառից ստացած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ ամառվայ ընթացքում շատ տեղերում կազմակերպվել են սիրողխմբեր, որոնք տալիս են ներկայացումներ և համերգներ: Թղթակիցները մանրամասն նկարագրում են ներկայացումները, բնորոշում են սիրողների խաղը և իրանց կողմից անում են մի շարք նկատողութիւններ այս և այն դերակատարին:

Մենք անկարող ենք թղթակցութիւնները հրատարակել նոյնութեամբ և ստիպված ենք լինում կազմել նրանցից ամփոփ լուրեր: Այդ անում ենք թէ այն պատճառով, որ սիրողների խաղը քննադատելը շատ դէպքերում անյարմար է և թէ այն, որ նրանք չափազանց մասնաւոր նշանակութիւն ունեն և խլում են տեղ աւելի անհրաժեշտ նիւթերից: Սակայն մենք կարեւոր ենք համարում ընդգծել մի քանի կէտեր, որոնց վրա առանձին ուշադրութիւն են դարձնում մեր թղթակիցները ներկայացումների վերաբերութեամբ:

Այդ կէտերից մէկն այն է, որ պիեսների ընտրութեան մէջ առհասարակ գաւառական սիրողները անհոգ են և տալիս են կամ շատ ծամծմված և արդէն նշանակութիւնը կորցրած պիեսներ կամ այնպիսի հեղինակութիւններ, որոնք շատ քիչ հետաքրքրութիւն են զարթեցնում հանդիսականի մէջ:

Երկրորդն այն է, որ դերերի բաժանման և դերերի ուսումնասիրութեան վրա սիրողները քիչ ուշադրութիւն են դարձնում, կամ կրկնութիւններ քիչ են անում, ուստի և ստիպված են լինում դիմել յուշարարի օգնութեան: Եթէ հմուտ դերասանը թոյլ է տալիս իրան յոյս դնել յուշարարի վրա, յամենայն դէպս դա բոլորովին ներելի չէ սիրողի համար, որը կրկնակի ոյժ պէտք է գործ դնէ թէ դեր սերտելու և թէ այն ներկայացնելու համար:

Սիրողը դերասան չէ և նրանից լուրջ պահանջներ անել անկարելի է, բայց և այնպէս, երբ մի մարդ դուրս է գալիս բեմ և ներկայանում է հասարակութեան առաջ, նա պէտք է զգայ, որ բարոյական պարտաւորութիւն ունի դէպի գործը և դէպի հասարակութիւնը: Նա պարտաւոր է ուսումնասիրել ներկայացրած տիպը և տալ հասարակութեան կենդանի պատկեր:

Եւ դիտողութիւնները ցոյց են տալիս, որ այն բոլոր դէպքերում, երբ սիրողները լուրջ և ուշադիր են վերաբերվել իրանց գործին: Նրանք կարողացել են տալ այնպիսի գեղեցիկ ներկայացումներ, որոնք յետ չեն մնացել դերասանների ներկայացումներից:

Մենք չենք կարող գաւառական սիրողների իւրաքանչիւր ներկայացման մասին մանրամասն քննադատութիւններ գետեղել, սակայն կարեւոր համարեցինք մի քանի ընդհանուր նկատողութիւններ անել նրանց վերաբերութեամբ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

—

«Кавказъ» պաշտօնական լրագիրը մի շարք յօդուածներ է նուիրում հայ եկեղեցու կալուածների դրաւման հարցին: Դա մի ընդարձակ զեկուցում է, որ սկզբում (№№ 197, 198, 199) խօսում է, թէ մինչև այժմ ինչպէս են վերաբերվել զանազան պետութիւններ զանազան ժամանակ եկեղեցական և վանական կալուածների գրաւման հարցին և թէ ինչպէս է լուծվել այդ նոյն հարցը Ռուսաստանում ռուսադաւան և այլադաւան եկեղեցիների և վանքերի կալուածների վերաբերմամբ: Շեշտելով այն հանգամանքը, որ Ռուսաստանում յարքունիս գրաված են նաև ռուսադաւան և կաթոլիկ եկեղեցիների և վանքերի կալուածները՝ «Кавказъ» լրագիրը (№ 200) շարունակում է իր խօսքը այսպէս.

«Մինչև վերջին ժամանակ մեր կառավարութիւնը, զանազան միջոցներ գործ դնելով ռուսադաւան և այլադաւան հոգևորականութեան եկեղեցական կալուածների վերաբերմամբ, ամենևին չէր շօշափում հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածական դրութեան հարցը, մի եկեղեցու, որ Ռուսաստանի սահմաններում երևալու առաջին օրից սկսած՝ միշտ վայելել է մեծագոյն առանձին հովանաւորութիւն, և այս վերջին ոգով էլ կազմված է 1836 թուի մարտի 11-ին Բարձրագոյն հաստատված Պօլօժէնիէն: Ներկայումս այդ բարեացակամ վերաբերմունքը դէպի հայ լուսաւորչական եկեղեցին զրկեց կառավարութեանը ուշադրութիւն դարձնելու նրա նիւթական դրութեան վրա, որ անկման է հասել:

Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու հոգևոր հաստատութիւնների պահպանութեան գլխաւոր միջոցները նրա հողերը, տները, խանութները և այլ կալուածներն են, որոնք գտնվում են Կովկասում և Ռուսաստանի մի քանի ներքին նահանգներում: Այս կալուածների արդիւնքով էլ պահպանվում են նրա զանազան եկեղեցական հաստատութիւնները: Բայց մի քանի ժամանակից ի վեր սկսեց երևան գալ, որ տնտեսական գործերը այդ կալուածներում չափազանց անկարգ դրութեան են մատնված և որ այս հանգամանքը վնաս է սպառնում հէնց իրան՝ եկեղեցու նիւթական բարեկեցութեան: Ռուսաստանում հայ-լուսաւորչական եկեղեցուն և նրա հաստատութիւններին պատկանած կալուածների վարչութեան դրութեան մասին պաշտօնապէս ժողոված տեղեկութիւններից երևաց, որ այդ կալուածները, մանաւանդ վանքականները, կառավարվում են չափազանց անկանոն և անհմուտ կերպով: Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածների տնտեսական գործերի անկարգութեան վերաբերեալ գանգատներ, յիրաւի, յաճախ պատահում էին և մամուլի մէջ: Հայ մամուլը, որ միշտ թանգ է համարել իր համար հայ եկեղեցու շահերը, մատնացոյց էր անում, ի միջի այլոց, վանքական անտառների ահագին տարածութիւնների անպատակ ոչնչացումը եկեղեցական կալուածների զանազան կառավարիչների ձեռքով, խիստ հաշւետուութեան և հսկողութեան բացակայութիւնը այդ կառավարիչների վրա և այլն: Ստացվում է այսպիսով այն պատկերը, որ նկատվում էր 30 տարի առաջ Բեսսարաբիայի և Մոլդաւական վանքերի կալուածների մէջ, որոնք պատկանում են ս. վայրերին Արևելքում: Ինչպէս այնտեղ, այնպէս էլ այստեղ կառավարիչների ձեռքով տնտեսական գործերը վնասակար եղանակով վարելուց առաջ էր գալիս աւերապէս կալուածների սև իւղեան աւերը—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

(Նամակ Գերմանիայից)

—

Արեւմտեան Եւրոպայի առաջնակարգ երկրներում, ինչպէս յայտնի է, անդադար աճում է համալսարանների և զանազան կարգի մասնագիտական բարձրագոյն դպրոցների թիւը, և, որ գլխաւորն է, դրա հետ միասին ուղիղ յարաբերութեամբ բազմանում, կուտակվում է և ուսանող սերնդի քանակը: Առաջ, այսինքն 19-րդ դարի սահմաններից դէնը, նա մի փոքրիկ, աննշան բեկորն էր կազմում ամբողջ ժողովրդի վերաբերմամբ, իսկ այսօր ուսանող սերը իր քանակով ու դիրքով պատկառելի տեղ է գրաւում: Գերմանիան, որ ուսման-գիտութեան սահմանում, համալսարանների և այլ բարձրագոյն դպրոցների քանակի և որակի տեսակէտից անպայման առաջինն է ամբողջ Եւրոպայում, ունի նաև այդ պայմանների համապատասխան ուսանողների խոշոր քանակ: Ըստ վերջին վիճակագրութեան, Գերմանիայում սովորում են մօտ 66,000 համաերկրացի և 6,500 օտարերկրացի ուսանողներ:

Սակայն կարևորը, անկասկած, քանակի աճումը չէ, այլ այդ լճացող մարմնի որակը, որպէս ուսանող անհատի և ուսանողական խմբակցութեան: Հէնց այդ տեսակէտից էլ կը զբաղեցնէ մեզ խնդիրը:

Ինչպէս մեզ մօտ, նոյնպէս էլ շատ յաճախ Եւրոպայում, հասարակական գործիչներին զբաղեցրել է մի կարևոր հարց: Արդեօք, ուսանող անհատը կամ հաւաքական մարմինը, պէտք է զուտ սովորո՞ղ լինի, բառի ամենանեղ նշանակութեամբ, թէ նա պէտք է նաև մի զգայուն, շրջահայեաց և աչալուրջ տարր ճանաչվի իր շրջապատի վերաբերմամբ: Արդեօք, ուսանողը պէտք է կզգիանա՞յ, ամփոփվի՞ իր անձնական նեղ ու միակողմանի շահերի մէջ, որպէս տեսաւորի և մեքենայագործի աշակերտ, թէ անհրաժեշտ է, որ նա բաց իր դիրքի և կոչման, մի կուլտուրական համեստ գործօն դառնայ ընկերական կազմակերպութեան մէջ: Նա, իբրև առաջաւոր տարրերից մէկը, պէտք է քաղաքակրթվող հասարակութեան բարդ օրգանիզմի մի լրացուցիչ օրգանը, անդամը համարվի:

Ոչ ոք տրամադիր չէ, անշուշտ, ուսանողից պահանջելու, որ իր կոչումը կրկնակի դարձնէ, իր մտացրաղ օբյեկտը զոհէ կողմնակի խնդիրների համար: Ամենևին ոչ: Ոչ ոք չէ կարող ուրանալ այն պարզ իրողութիւնը, որ ուսանող անհատը իր կոչումով, իր ամբողջ էութեամբ դեռ ևս մի ենթակայ, կրաւորական մարմին է ուսման-ակադեմիական շրջանում: Նա կարիք ունի և պարտաւոր է իր թարմ ուժերը նուիրելու և հոգու անյագ ծարաւով իւրացնելու գիտութեան այն ճիւղը, դէպի որը նա առանձնապէս սէր է տածում: Սակայն այնու ամենայնիւ մարդիկ չեն սխալվում, երբ միւս կողմից պնդում են, թէ ուսանողութիւնը ակադեմիական շրջանում կրաւորական մարմին լինելով հանդերձ, ընդունում է մի և նոյն ժամանակ, ըստ իր կուլտուրական բարձրութեան, ցածր շրջաններում համեստ չափով ներգործական դեր խաղալու: Ուսանողը պէտք է սոցիալական զգացումներ ունենայ, ըստ իր ուժերի փոքրիկ սահմանում իր համամարդուն այս կամ այն կերպ ծառայելու: Հէնց դրա մէջ է կայանում ուսանողի կուլտուրական դերը, եթէ նա իրաւունք է համարում կուլտուրական ֆակտոր անունը կրելու: Եւ դրա համար, պաշտում ենք, նա ամենևին կարիք չունի մէջ տեղ զոհողութիւններ կրելու, որպէս անհատական «ինտերեսների» տէր մարդ, այլ ուրիշ ոչինչ, բայց եթէ՝ վերականգնել իր մէջ լրջմտութեան գաղափարը եւ ձգտել իրապէս լրջմիտ լինել, ըմբռնել իր գոյութեան միտքը: Այս խօսքերով շատ բան ենք արտայայտում, որ ամենից առաջ ինքը ուսանողը կը հասկանայ:

Եւ այսօր, արդարև, գաղափարը տուն է տուել գործի, վերացական միտքը փոխվել է իրականութեան: Եւրոպական մի քանի երկրներում ուսանող սերնդի լաւագոյն տոկոսը հրապարակ է իջել մի խիստ պատւաւոր ու վայելուչ դերի մէջ և գրանով ի լուր ամենքի յայտարարում, որ ինքը, իրաւ, մի հասարակական ոյժ է, մի քաղաքակրթական տարր, որի վրա ծանրանում է սոցիալական անխուսափելի պարտականութիւն: Դա դեմոկրատիական մի զօրեղ գիծ է՝ արդիւնք դարուս սոցիալական դղորդ շարժման, որ անցնելով ուսանողական խառնած խմբերի միջով, բաժանեց նրանց երկու բանակի: Երկուսն էլ ներկայացուցիչ սոցիալական մի եւ նոյն խաւի, երկուսն էլ ունեւոր, ապահով դասակարգերից (արևմտեան Եւրոպայում նոր չէ այն երևոյթը, որ գիւղացու կամ բանւորի որդին շատ հազու է համալսարանի երես տեսնելու բաղդից), սակայն ժամանակը իր յեղյեղուկ գոյներով վրա հասաւ և բաժանեց երկու խմբերին իրանց մտաւոր աշխարհայեցողութեամբ ու սոցիալական ձգտումներով:

Այդ գործի սկզբնաւորութեան հայրենիքը Անգլիան է: Աւելի քան քսան տարի է, մօտ 80-ական թւականներին, որ Անգլիայում հիմնվել են այսպէս կոչված՝ «University Settlements» (չարժական համալսարան) հաստատութիւններ, ուր ակադեմիական երիտասարդութիւնը իր դուզնաքեայ ծառայութիւնն է զոհաբերում ժողովրդի կրթութեան գործին: Անգլիայի գեղեցիկ օրինակին հետևել են Շվեդիան, Նորվեգիան և Դանիան, իսկ նորագոյն անցեալում (1897/99 թ. առաջին անգամ Բեռլին) Գերմանիան: Անգլիայում և հիւսիսային երեք երկրներում գործը աւելի հաստատ հիմքերի վրա դնելով, մինչև օրս ցոյց է տուել այդ սահմանում մեծ աջողութիւն, և, որ գլխաւորն է, գրաւում է հետզհետէ ուսանող սերնդի ահագին խմբեր, համակում նոյն սիրուն գաղափարով, և շաղկապում գործունէութեան բուռն տենչով: Իսկ Գերմանիայում խնդիրը թէ տեսական և թէ գործնական տեսակէտից դեռ սաղմային վիճակ ունի: Մինչև օրս ուսանողական չարժական համալսարաններ իրապէս մուտք են գործել և բաւական աջողութիւն ցոյց տուել Բեռլին, Միւնխէն, Լայպցիգ և Բրեսլաւ քաղաքներում:

Ինչի մէջ է կայանում ուսանողական չարժական համալսարանների ծառայութիւնը և ինչ են անում ուսանողները դրանց միջոցով, բացատրենք այդ: Հասարակ ժողովուրդը, կամ իր բնորոշ տերմինով՝ մասսան, լինի նա Եւրոպայում թէ Ասիայում, այդ մի և նոյն է, իր տեղական միջավայրի նկատմամբ ամենայետամնացն է, գիտութեան մէջ խարխափող: Արևմտեան Եւրոպայի գրեթէ բոլոր առաջնակարգ երկրներում, մանաւանդ Անգլիայում և Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում, խիստ տարածված են ժողովրդական կրթական ընկերութիւններ (Volksbildungsvereine, ինչպէս գերմանացին անուանում է), որոնց միջոցով գիտութեան բարիքները ամենուրեք ժողովրդականացնում են: Ուսանողական չարժական համալսարանը մի փոքրիկ օղակն է կազմում այդ համատարած խմբակցութիւնների: Ուսանողական տարրը ցած իջնելով ժողովրդի ծոցը, ձեռք ձեռքի է տուել հասարակական գործիչի հետ և բուռն եռանդով լոյս է սփռում հակայ դեմօսի մէջ, լոյս, որ դարեր շարունակ փոքրիկ, սահմանափակ շրջանի «վերին ծաղկի» սեփականութիւնն էր կազմում:

Այս ձեռնարկութիւնները մուքի պատահական յղացում չէ, անկայուն հիմքերի վրա, դրա համար յատկապէս կազմակերպված են կօմիտէտներ, որոնց կոչումն է հոգալ բոլոր յարմարութիւնների մասին և վերահսկել դասախօսութիւնների ընթացքի վրա: Ուսանողներ, զանազան մասնագիտութիւնների, կազմում են պարզ լեզուով ժողովրդական դասախօսութիւններ և մատչելի կերպով, առանց դժուարամարս կօմբինացիաների, դասախօսում խմբված հասարակութեան առաջ: Ունկնդիր հասարակութեան յաճախելը ևս պատահական ցանկութիւն չէ, նրանք գրվում են սեմեստրական որոշ դասընթացքում, մի կամ երկու, անգամ երեք, ըստ իրանց ցանկութեան, և շարունակ անգամ ճանաչվում այդ խմբի:

Խնդիրը աւելի պարզելու համար, առաջ բերենք Բեռլինում կազմակերպված կուրսերը: 1901/02 թ., ձմեռվայ սեմեստրին, Բեռլինի

հոգևոր դասը։ Մենք հեռու ենք հայ եկեղեցու ամբողջ հոգևորականութիւնը եկեղեցական և վանքական կալուածների պաշտօնեաների մէջ մեղադրելու. գիտակցութիւնից, լաւ խմանալով, որ ինքը հոգևոր դասը հոգևորականութիւն խոնի մէջ մասնակի և պաշտօնական գործերի բոլոր երկրորդութիւնները։ Եւ նոյն իսկ գանազան կալուածներ կառավարելը, հեռանալով հոգևորականութեան ուշադրութիւնը աւելի բարձր բարոյական կարգի պարտաւորութիւններից կառավարելու, ուղղակի համապատասխան է եկեղեցու խիստական կոչմանը։ Այս վերջին հանգամանքին դիմակ էր, բայց երկրորդը, նոյն իսկ հայոց հոգևորականութիւնը, որը երբեմնապէս հրաժարվում էր իր կալուածների մէջ կարգ հաստատելու հոգսերից և կոչվում էր գործը...

Այսպիսով, եկեղեցական և վանքական կալուածները ոչ-անտեսաբար կառավարութեան պաշտօնեաւոր, հոգևոր դասը ազատուած է միայն մի մասը այն եկամուտից, որ նա կարող էր ստանալ գործերը աւելի նպատակայարմար կառավարելու ժամանակ։ Այն ինչ հայ գիւղական հոգևորականութեան մեծամասնութեան ներեմական ծանր դրութիւնը յայտնի է ամենքին։ Զը ատանալով որոշ ռոճիկ, նա գոյութիւն է պահպանում ծխականների կամաւոր տուրքերով, իսկ ծերութեան օրերում, երբ գոյութեան այդ աղ-

թիւն էլ ցամաքում է, եկեղեցու պաշտօնեան միում են անօգնական։

(Կը շարունակվի)

ԻՐԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱԳՈՒՈՒՄ

—

Երէկ երեկոյեան, ամսի 27-ին, ժամի 4½-ին, արտակարգ գնացքով հանապարհ ընկաւ Բագւից Թիֆլիս մի յատուկ չափ այսօր գանվող ներքին գործերի մինիստրի օգնական գեներալ-լեյտենանտ Ֆոն-Վալը։

Իր այստեղ եղած ժամանակը մինիստրի օգնականը, առաջին օրից պաշտօնական ընդունելութիւններից յետոյ, հետևեալ երկու օրերը անցկացրեց Բալախանի և Բիբի-Էյբաթի նաւթահանքերը ու արհեստանոցները և Սև ու Սպիտակ քաղաքների գործարանները ուղեկցութեամբ գործարանների տեսուչ Կիսիլովի, երկրորդ կողմանակի ժանդարմական վարչութեան պետ-յին խմեհնէր Գավրիլովի և տեղիս նահանգապետ Օգինցովի։ Իր այցելութիւնների ժամանակ մինիստրի օգնականը առանձին ուշք էր դարձնում բանւորների և ծառայողների բնակարանների, նրանց նիստ ու կացի, կեանքի, աշխատանքի պայմանների վրա, քննում էր նրանց կազարմաները և բնակարանները, խմելու ջուրը, տեղեկութիւն էր հարցնում կենսական մթերքների գների, նրանց յառկութեան մասին և այլն։ Իր բոլոր այցելութիւնների ժամանակ մինիստրի օգնականը աշխատող դասակարգից ոչ մի դիմում կամ խնդիրք չը ստացաւ, որը վերաբերէր նրանց դրութեան կամ աշխատանքի պայմանների բարւոքման։

Վերջին թղթակցութիւններիցս յետոյ նոր դէպքեր կամ խառնակութիւններ տեղի չեն ունեցել հանքերում և գործարաններում, որտեղ կեանքը սկսել է եռալ առաջվայ նման։ Հանքերը արդէն կարգի են բերված և իրանց նախկին կերպարանքն են ընդունել։ Գոլորշին թագաւորում է իր նախկին ուժով։

Նաւթալանի ընկերութեան ֆօնտանը դեռ ևս շարունակում է խփել, հետևապէս և այրվել։ Այս քանի օրվայ ընթացքում, քամու այս և այն ուղղութիւնից հարևան նաւթահանքերում նորից այրվեցին դարձեալ 10—12 վիշկա և այժմ ֆօնտանը, ներկայացնելով կրակի մի կղզեակ,—ոչ մի վտանգ չէ սպառնում, քանի որ մի շաբաթվայ իր այրելովը կամացկամաց կլանեց իր շուրջը տեղաւորված վիշկաները և ամայացրեց իր բնակութեան տեղը։ Այժմ մնում է սպասել, մինչև որ ֆօնտանը դադարի և դրանով կրակը հանգչի։

Արտաքուստ միայն կարգի ընկնելով, իրերի անմխիթար դրութիւնը դեռ շարունակվում է գործարանական արդիւնաբերական կեանքում. նաւթի և միւս ապրանքների գները բացի այն, որ չեն բարձրանում, եղած գներով էլ չեն վաճառվում։ Բօրսայում տիրում է մեռելային և անորոշ սպասողական մի անտանելի դրութիւն, որից գերեզմանային հոտ է փչում։ Այսօր բօրսայում միմիայն երկու վաճառք է տեղի ունեցել. 500,000 պուդ նաւթային մնացորդ—$8^3/_4$ կ. և 40 ցիստերն կերօսին—$13^3/_4$ կոպ. նոյն չափ վաճառք էլ տուեց շաբաթ օրվայ բօրսան. սա պարզ է, որ իրերի չափազանց անմխիթար դրութիւն է...

Կեանքը ընդհանրապէս մեռած է։ Անցեալ օրը տեղիս բանտում երկու կալանաւորներ կռուելիս, մէկը միւսին մահացու վէրք է հասցնում, որից մի քանի ժամ յետոյ վախճանվում է վիրաւորը։ Երէկ էլ մի ուրիշ կալանաւոր կին, իր ընկերուհու հետ կարցերում նստած ժամանակ, իր կալանաւորական հագուստի փէշերից կտրած գօտով իրան կախում է. նրա վերջին հրաժեշտը իր բաղդակից ընկերուհուն՝ «Մնաս բարև. Մարեայ»—լսում են բանտի կօրրիդորում գանված ծառայողները և շտապում ու ազատում են մահից կապուած կալանաւորուհուն։

Ստարիտ

ՆԱՄԱԿ ԺԵԼԵԶՆՕՎՕԴՍԿԻՑ

—

Յուլիսի 20-ին

Ժելեզնօվօդսկում կեանքը այնպէս մեռած չէ, ի հարկէ, ինչպէս սովորական է ամառանոցներում։ Այստեղ տիրում է միշտ կենդանութիւն, գանազանակերպութիւն և կեանքի թարմութիւն։ Մարդ ամբողջ օրը այստեղ կարող է անցկացնել, առանց ձանձրանալու։ Դրա պատճառն այն է, որ կուրօրտում ապրող տարրը մեծ մասամբ բաղկացած է ինտելիգէնտ և կրթված հասարակութիւնից, եկած մայրաքաղաքներից և Ռուսաստանի քիչ թէ շատ յայտնի քաղաքներից։ Այստեղ շուտ են ծանօթութիւններ կապվում, դուք մի խօսակցութիւնից յետոյ արդէն ծանօթ էք այնպէս, ինչպէս որ մեզանում մի քանի ամիսներ ծանօթութիւն կապելուց յետոյ է լինում. մասամբ այդպէս է տրամադրում և կուրօրտային կեանքը։ Զուարճութիւնները բազմատեսակ են, օրինակ խմբովին զբօսանքներ, որոնք միշտ կազմվում են թէ մասնաւորապէս մի կուրօրտում և թէ պաշտօնապէս յայտարարութեամբ ամեն մի կուրօրտից հաւաքված մարդկանցից՝ մի կամ մի քանի օրով՝ հանքային ջրերի շրջակաները տեսնելու կամ ուսումնասիրելու նպատակով։ Միշտ կարելի է տեսնել ձիով զբօսնող կաւալկադներ. դրանով մասնաւորապէս պարապում են այստեղի չերքեզ թուրքերը, որոնք միշտ պատրաստի ձիեր և թամբեր ունեն թէ տղամարդկանց և թէ կանանց համար և իրանք իբրև առաջնորդներ են հանդիսանում ճանապարհորդութեան ժամանակ։ Ամեն օր կառքերով զբօսնողների թիւը անհամար է. ներկայացումներ համարեա ամեն երեկոյ, կօնցերտներ և երեկոյթներ մի որոշ նպատակով այստեղ սովորական երևոյթ են։

Այժմ խօսենք Ժելեզնօվօդսկի պակասութիւնների մասին։ Ամենաառաջին պայմանը այստեղ բժշկվողների համար սնունդը պիտի լինի. նրանց թարմ կերակուր տալը, մի բան, որ շատ անկանօն է, միանգամայն չը կազմակերպված դրութեան մէջ է։ Այս ամենակարևոր պայմանը ոչ մի հսկողութեան տակ չէ գտնվում, ի բաց առնելով միայն պարկում եղած ռեստօրանը, որտեղ, բացի կուրօրտային բժշկի հսկողութիւնից, իբրև օժանդակ ույժ, բժշկական վերջին կուրսի մի ուսանողի անմիջական հսկողութեան տակ է։ Բայց շատ հետաքրքիր է այն երևոյթը, թէ ինչու միայն մի տեղ, երբ այդ անհրաժեշտ հսկողութիւնը պիտի լինի ամբողջ կուրօրտում պատրաստվող ճաշերի վրա՝ հիւրանոցներում, բոլոր ճաշարաններում և նոյն իսկ տնային ճաշեր տուող խոհարարների վրա, որտեղից կերակրվում են $^3/_4$ մասը եկւոր հասարակութեան։ Խնդիրը հարուստ ու աղքատի մէջ չէ և տասը ու ճոխ և համեստ ճաշելու մէջ չէ, այլ ամենակարևոր պահանջն է եկող բժշկւող հասարակութեան համար, որ նրանցից ամեն մէկը առողջ, թարմ և խակական իւղով պատրաստված կերակուր ստանալու յարմարութիւն ունենար։ Այսպէս է արտասահմանում և աւելի բարեկարգված կուրօրտներում։ Ցանկալի էր, որ նոյնը լինէր և այստեղ։

Երկրորդ պակասութիւնն է կուրօրտի հակասանիտարական դրութիւնը, որը գլխաւորապէս թագաւորում է «Շօսսէյնայա» փողոցի վրա գտնվող տներում։ Հէնց որ բակը ուզում էք մտէք, ապականութեան հոտը ձեր քիթն է ծակում, անմաքրութիւնը աչքի է ընկնում։ Շատ քիչ տներում կը գտնէք գետնահորեր և

ուսանողական չարժական համալսարանը ունեցել է հետևեալ չորս կուրսերը. բուսաբանութիւն, ալգեբրա, տեխնօլօգիա եւ Շիլլեր։ Ցաջորդ սեմեստր, 1902 թ., կուրսերը մի քանիսով աւելացել էին արդէն. գերմաներէն լեզու, բուսաբանութիւն, երկրաչափութիւն, մեքենայագիտութիւն, քիմիա, էլէքտրականութեան ուսմունք եւ ընդհանուր տիեզերագրութիւն։ Բացի դրանից յիշելու է նաև, որ շատ յաճախ, մանաւանդ Լայպցիգում, կարդացվում են ուսանողներից դասախօսութիւններ առողջապահութեան, բըժըշկութեան, տնտեսական գիտութիւնների, աշխարհագրութեան, պատմական նշանաւոր դէպքերի մասին և այլն։ Եւ անշուշտ այս կամ այն դասընթացքը կարող է տևական գոյութիւն ունենալ, եթէ յաճախող ժողովուրդը սիրով լսում, հետևում է նրան։ Գործնական գիտութիւնների մէջ փաստերը աւելի կօնկրէտ ներկայացնելու համար,—մանաւանդ նախապաշարմունքի շըրջանում հասակն առած մարդուն մի երևոյթ դիւրըմբռնելի դարձնելու համար,—ուսանողների տրամադրութեան տակ են դրված ֆիզիքական կարևոր գործիքներ, գանազան էքսպերիմենտներ անելու համար։ Բացի լոկ դասախօսութիւններից, տեղի են ունենում և վարժութիւններ, ուր ունկնդիրը այս կամ այն կերպ արտայայտում է իր մարած պաշարը և դրանով կրկին առիթ ունենում թոյլ կամ սխալ ըմբռնած կէտերը իր գլխում ճիշտ հասկացողութեամբ ամրապնդելու։ Աւելացնելու է նաև այն, որ իւրաքանչիւր այդ՝ կարգի ընկերութիւն ունի իր տրամադրութեան տակ ժողովրդական էժան հրատարակութիւնների գրադարան, գանազան ճիւղերի վերաբերեալ, ուր ունկնդիր հասարակութիւնը, առանձին յանձնարարութեամբ, գրեթէ ձրիապէս, օգտվում է։ Դասախօսութիւնները տեղի են ունենում շաբաթական մի-մի անգամ, սովորաբար ժամը 8—10 երեկոյեան, երբ յոգնած արհեստաւորն ու բանւորը իրանց ֆիզիքական քրտնավաստակ աշխատանքից յետոյ, հնարաւորութիւն են ունենում գէթ կարճ ժամանակով մտաւորի մասին հոգալ, մտաւոր բարիքներ վայելել։

Առաջ բերենք այստեղ վերև յիշած երկու սեմեստրներին մասնակցող խմբերի ցուցակը, որից պարզ երևում է, թէ ժողովրդի ո՛ր խաւն է աւելի կամ պակաս մասնակցութիւն ցոյց տուել։

1901/02 թ. ձմեռվայ սեմեստրի կուրսերին մասնակցել են.

Մեքենայագործ, դարբին	28	հոգի
Ծենապակագործ, բանւորներ	11	»
Ներկագործ, փայլ քսող	11	»
Հիւսներ, սայլագործ, տակառագործ	8	»
Որմնադիր, առաձագործ	5	»
Կօշկակար, դերձակ	9	»
Մետաղագործ, բանւորներ	4	»
Ծախարակագործ, երկաթագործ	6	»
Թամբագործ, օթոցագործ	3	»
Բանւորներ, առանց որոշ կոչումի	20	»
Գումար	105	հոգի

1902 թ. ամառվայ սեմեստրի կուրսերին մասնակցել են.

Մեքենայագործ, դարբին	56	հոգի
Հիւսներ, սայլագործ, տակառագործ	10	»
Որմնադիր, առաղձագործ	5	»
Ծախարակագործ	5	»
Մետաղագործ, բանւորներ	4	»
Ներկագործ	3	»
Բանւորներ, առանց որոշ կոչումի	42	»
Գումար	125	հոգի

Ինչպէս այս ցուցակից պարզ երևում է, մասնակցութիւն ունեցել են ժողովրդի երկու ամենամեծ խաւերը—բանւոր և արհեստաւոր դասակարգերը։ Եւ այդպէս էլ պիտի լինէր։ Դրանք են ատուարամարմին մասսայի հիմնական կօրիզը, յառաջնաց տարրը։ Գործը դեռ սաղմնային վիճակում լինելով, ինչպէս տեսնում էք, մասնակցութիւնը դեռ շատ փոքր է, թւերը անչափ վտիտ։ Բայց այն էլ պարզ է, որ քանակութիւնը հետզհետէ աճում է, բոլորովին վերջին սեմեստրում (1903 թ. ամառը) յաճախողների թիւը մօտ 300-ի էր հասնում։ Կաթիլները հետզհետէ յորդանալով, գոյացնում են առուակներ, առուներ, ապա գետեր։ Սակայն կարևորը, մեր աչքում գոնէ, քանակութեան մեծութիւնը չէ։ Ժողովրդական համալսարաններ խիստ շատ են և մասշելի աւելի մեծ շրջաններ, և ուսանողականը, ինչպէս տեսցինք, դրանց մի փոքրիկ օղակն է։ Կարեւորը այստեղ ուսանողութեան դրական մասնակցութիւնն է ժողովրդի կրթական գործում, գնահատելին, ասում ենք, այդ՝ մինչև օրս կղզիացած տարրի կուլտուրական ծառայութիւնն է, սօցիալական ճամակրելի ձըգտումները։ Ինչպիսի՜ անսահման ուրախութիւն, բարոյական մխիթարութիւն է մի ուսանողական խմբի համար, երբ իւրաքանչիւրը իր յատուկ սահմանում ճիգ ու ջանք է թափում մանկութիւնից լոկ մի գրագիտութիւն ժառանգած մասսայի անդամներին դուրս քաշել աւանդական նախապաշարմունքի եւ աստուածաշնչային թիւրիմաց հասկացողութիւնների բովից և պարզ, մատչելի ձևով հաղորդել նրանց գիտութեան վերջին խօսքը։ Մինչև երբ ծածկել մասսայից գիտութեան գաղտնիքները։ Ինչու՞ գաղափար չը տալ նրան ժամանակի, տարածութեան, երկրի կազմութեան, մոլորակների, բնութեան երեւոյթների և նրանց շաղկապված յարաբերութիւնների մասին։ Ինչու՞ տեսականապէս չիմանայ օրն ի բուն մօտօրաւոր մեքենաների հետ խաղացող բանւորը, թէ ե՛րբ, ո՛ւմ միջոցով եւ ի՛նչպէս առաջացաւ և հետզհետէ զարգացաւ այսօրվայ «հրաշագործ» տեխնիկան, և ինչպիսի՜ յեղաշրջումներ առաջ բերեց իրերի արտադրութեան եղանակի, մարդկային տնտեսական կեանքի մէջ։ Այսպէս և միւս մասնաճիւղերի նկատմամբ։ Իւրաքանչիւրն ունի իր անհման բարիքը խաւարի մէջ խարխափող մասսայի համար։

Ցիշելու է, ի միջի այլոց և այն, որ կոմիտէի և դասախօսող ուսանողների կողմից սկզբունք է դարձրած՝ դասախօսութիւնների ժամանակ երբէք առիթ չունենալ քաղաքական կուսակցութիւնների և կրօնական-դաւանաբա-

Ականատես լինելով այս և սրա նման մի շարք գեղեցիկ օրինակների, ընթերցող, կամայ-ակամայ պատկերանում է ձեր առաջ մեր ուսանողների կենտրօնախոյս ընթացքը։ Ջենք ուրանում, անշուշտ, որ հայ ուսանողը ամբողջ իննն ամիս մայրաքաղաքներում սովորելով, առիթ ունի տարվայ միայն երեք ամիսը իր սիրելի հայրենիքի ծոցում անցկացնելու։ Հանգստութեան և կազդուրվելու համար հայրենիք եկած ուսանողից անկարելի է շատ բան պահանջել։ Մենք անչափ գոհ կը լինէինք, սակայն, եթէ նա, ուր որ էլ լինի, քաղաքում թէ գիւղում, փոքր ինչ ըօշահայեաց դիրք ունենայ։ Այսինքն բարեհաճէ իջնել խակական մասսայի խաւերը, ճանաչել նրա տնտեսական կեանքով, մտաւոր-բարոյական կարիքներով, լսել նրա «դարդերը», ականջ դնել նրա սրտի բաբախումներին, ճանաչել նրա հոգեբանութիւնը, կեանքի լօգիկան և այլն և այլն։ Բայց երդվում ենք, որ այս դեմօկրատիականգաղափարական գիծը իսպառ բացակայում է մեր ուսանողների մէջ, թէև իրապէս նրանց խոշոր տոկոսը դեմօկրատիական ծագում ունի։ Ո՛չ, հայ ուսանողը կղզիացած է, նա լողում է միայն վերին շերտերում—աղաների և բէկերի, բուրժուաների և արիստօկրատների շրջաններում։ Հայ ուսանողը ժողովրդին չէ ճանաչում և չէ էլ ուզում ճանաչել, հակառակ դէպքում նա հեռաւոր հիւսիսից անհեթեթ, ցնցոտ կարծիքներ չէր յայտնի։ Բայց երանի թէ խակապէս սխալվողը մենք լինենք։ Երանի թէ մի քանի տարվայ ընթացքում իրերը այլ կերպարանք ստացած լինեն։ Ո՛հ, թէ այժմ հայ ժողովրդի միջից մեր ականջին սովոր արձագանքի հակառակը լսվի,—Հա՛, հիմա որ մեր «Հջահիլջհուլ» ուսանողները մեզ մարդի տեղ են դնում, մեր դարդերով հետաքրքրվում են...»,— այն ժամանակ պատրաստ ենք մեր ընկերակիցներից հազար անգամ ներողութիւն խնդրելու Արփոր հատուածին։

Բ. Իշխանեան

Լայպցիգ

առուակներ՝ անմաքրութիւնները ծածկելու համար։ Երևակայեցէք, որ համարեա ամեն մի բակում ապրում են 50-ից մինչև 100 հոգի. կան այնպիսի մեծ տներ և մանաւանդ հիւրանոցներ, որտեղ երկու անգամ աւելի է մարդկանց թիւը։ Միթէ չէր կարելի ջրանցքի հետ, որը այստեղ ամեն փողոցում կայ անցկացրած, յարմարեցրած անմաքրութիւնների և ապականութիւնների համար կոյուղներ շինել, կամ առնուազը խիստ հսկողութիւն հաստատել բակերի մաքրութեան վրայ։ Շատ անգամ ինքս ականատես եմ եղել, ինչպէս անմաքրութիւնները և լուացքի ջուրը թափել են փողոցը։

Կուրօրտում մի ուրիշ նկատելի պակասութիւնն էլ այն է, որ ոչ մի փողոց չեն ջրում, որը անհրաժեշտ էր այստեղի թոզի առաջն առնելու համար, մանաւանդ նոյն այդ «Շոսսէյնայա» ասված փողոցում, որը եղածներից ամենամեծն է և յայտնի թոզի առատութեամբ։ Այդ անյարմարութեան առաջը շատ հեշտ էր առնել նոյն այդ ջրանցքների միջոցով։

Մի ուրիշ անյարմարութիւն, որ այստեղ եկողներից շատերը զգում են, բայց չեն բողոքում դրա դէմ, այն է, որ զուարճութիւնները տևում են մինչև գիշերվայ ժամը 11—12-ը, իսկ շատ անգամ, նոյն իսկ երեկոյթներին, 3—4-ն առաւօտեան։

Շատ ցանկալի կը լինէր, որ հանքային ջրերի վարչութիւնը այդ բանի վրայ լուրջ ուշադրութիւն դարձնէր, [illegible] ներ թէ ժամանակի և թէ [illegible] վերաբերմամբ։

Ի. Տէր-Իսահակեան

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

Յուլիսի 27-ին

Անցեալ Թուրքանոց չաքերը, այժմ փչում է զով քամի, մինչև իսկ առաւօտները ցուրտ է լինում։

Այս տարի առևտրական Կարսի շրջակայքում բերք լաւ է, ամեն կողմից գոհացուցիչ լուրեր ենք լսում։

Ամառ մի ամիս է, ինչ Թէ քաղաքում և Թէ գիւղերում տարածվել է կենդանիների մէջ [illegible] ցաւը. [illegible]

Այս տարի փողոցների մաքրութեան վրայ չեն հետևում, ոչ մի տեղ մաքրել չեն տալիս, նոյն իսկ յայտնի փողոցները անուշադիր են թողնված։

Վերջին ժամանակներս քաղաքում տարածվել է մանուկների փորհարիաց ցաւը, որը մի ամսվայ ընթացքում մօտ 150 զոհեր է տարել։ Այսօր հողին յանձնեցին քառասնից 110 մանուկներ [illegible] քահանայ Արծրունեանի [illegible] մինչև իր վերջին օրերը նվիրված էր իր [illegible] ծխերը, չը նայելով, որ շատ [illegible] ժողովուրդը [illegible] ընդունում։

Քաղաքային հիւանդների ընդունարանը, որ գտնվում էր իր [illegible] բոլոր [illegible] շինութեան [illegible] կում, առևտրական փողոցի վրայ, որը բոլորովին մի անյարմար տեղ էր, այժմ տեղափոխվել է քաղաքային այգու մօտ, փողոցի վրայ, հասարակական ժողովարանի տակի յարկում, մի շատ յարմարաւոր տեղ։ Թէ քաղաքում և թէ շրջակայ գիւղերում խիստ շատ տարածված է աչքացաւը։

Մ. Ոսկանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի նահանգապետը կայացրել է հետևեալ որոշումը. «1903 թւականի յուլիսի 26-ին, Թիֆլիսի նահանգապետս, համաձայն Կովկասեան կառավարչապետի՝ Թիֆլիս քաղաքի համար հրատարակած պարտադիր կանոնների, որոշեցի երեք ամսվայ բանտարկութեան ենթարկել հետևեալ անձերին ոստիկանութեան պաշտօնեաների պահանջը՝ փողոցներում համախմբումներ չը կազմել՝ անկատար թողնելու համար.—1) Գոգօլայ Սակվարելային, 2) Ղարիբօվ Գէօրգիին, 3) Մին Աւալիանիին, 4) Գորդիշեվ Դաւիթին, 5) Մերաբօվ Բուդղանին, 6) Մարկարեվ Եանիին, 7) Սարգսեան Արշակին։ Առաջին երկու անձերի բանտարկութեան սկիզբը պէտք է համարել յուլիսի 24-ի երեկոյեան ժամի 8-ից, իսկ մնացած հինգ հոգունը յուլիսի 25-ի երեկոյեան ժամի 8-ից։

—

Կիևվի համալսարանի պրիվատ-դոցէնտ Ա. Գրէն, որ ներկայումս գտնվում է Թիֆլիսում, դիտաւորութիւն ունի կարդալ երկու դասախօսութիւն վրաց կլուբածական բանկի դահլիճում (մուտքը Ցրէյլինեան փողոցից)։ Առաջին դասախօսութեան առարկան, որ տեղի կունենայ այսօր 31 յուլիսի, հետևեալն է՝ «Զօրաստրականութիւն և Նիցշէ», իսկ երկրորդը, որ կը կարդացվի օգոստոսի 1-ին, հետևեալը՝ «Ջուղայի հայերը և Շահ-Աբբաս Մեծը՝ Հայաստանի պատմութեան ընդհանուր տեսութեան հետ միասին»։ Դասախօսութեան սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին. Մուտքի համար պէտք է վճարել 50 կօպէկ։ Տոմսակները կը ծախվեն մուտքի մօտ։

—

Պաշտօնական տեղեկութիւններից երևում է, որ Թիֆլիսի նահանգում այս տարի գտնված են բորոտութեամբ հիւանդացած երեք անձեր։ Նրանցից մէկը, մի գիւղացի, ապրում է Բօրժոմի կալուածքի գիւղերից մէկում, իսկ միւսները—մայր և աղջիկ—Ախալքալաքի գաւառի Զամդուրա գիւղում։ Մտադրութիւն կայ երեքին էլ առանձնացնել՝ ուղարկելով Հիւսիսային Կովկասի՝ բորոտների բժշկութեան կայարանը։

—

Բաթումից մենք ստացանք հետևեալ հեռագիրը. «Յուլիսի 30-ին, երէկ, երեկոյեան ժամի 8-ին, Մարիինսկի պրօսպէկտի վրայ, քաղաքի կենտրօնում, սպանվեց Ալէքսանդր Թարխանեանց»։

—

«Кавказъ» լրագրում կարդում ենք. «Անցեալ տարի արքունի թատրօնի փակման հետ միասին՝ դադարեցրեց իր գոյութիւնը և այն դիրեկցիան, որ կառավարում էր թատրօնը։ Այժմ, աչքի առաջ ունենալով թատրօնի բացումը, Կովկասեան կառավարչապետը նշանակել է նոր դիրեկցիա՝ բաղկացած երեք դիրեկտօրներից, որոնցից մէկը, գէնէրալ Դորօֆէեվ կը լինի նախագահ։ Միւս դիրեկտօրներն են իշխան Գուրիէլի և Վ. Աքիմեան։ Առաջիկայ ձմերային և մեծ պասի սեզօնին թատրօնը տուած է Նորին Կայսերական Մեծութեան սոլիստ Ցիգներին, որի հետ կապված է պայմանագիր։ Օպերային ներկայացումները հաւանականօրէն կը սկսվեն սեպտեմբերի 20-ին։ Ինչ վերաբերում է Ցիգների կազմած օպերային խմբին, պէտք է ասել, որ նա դեռ ևս վերջնականապէս չէ կազմակերպված»։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Մեր գաւառի համարեա ամբողջ տարածութեան վրայ անձրևներն անընդհատ գալիս են. մի շաբաթ գոնէ չարունակ արև չէ լինում։ Կարկուտից աղասվածը փտում, փչանում է թէ արտերում և թէ կալերում. անձրևները հնարաւորութիւն չեն տալիս կալսել. հնձածը ծլում է խրձի մէջ, կալում դարսած։ Մինչև այժմս գաւառի լեռնային մասերում խոտը դեռ չէ հնձված. սովորական տարիներում խոտի հունձը սկսվում է յուլիսի սկզբներում ու վերջանում 15-ին, 20-ին։ Գիւղացիք յուսահատվել են սկսում»։

—

ՑՈՒԱՆԳԱՆՈՑ գիւղից (Էջմիածնի գաւառ) մեզ գրում են. «Ցուանգանոց գիւղում չնորհիւ ժողովրդի դէպի միմեանց ունեցած ծայրայեղ թշնամութեան և տգիտութեան, փոխադարձ նիւթական վրէժառու վնասներ հասցնելը սովորական երևոյթ է դարձել, այնպէս որ անցեալ յունիս ամսին անյայտ չարագործներ կոտորեցին հազար հատ խաղողի վազեր և նորահաս տունկեր, իսկ ներկայ յուլիս ամսվայ գիշերը նոյն գիւղացիներից մէկի տասը սայլ ցորենի քոլաշը այրեցին։ Մօտաւորապէս վնասը հասնում է 200 րուբլու»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ռաշտ, յուլիսի 26-ին

Մեր հասարակական կեանքի ամենացաւալի երևոյթներից մէկն էլ, նոյն իսկ ամենագլխաւորը քահանայական հարցն է, որը լուծել ոչ մի կերպ չէ աջողվում, չը նայած որ այդ հարցի բարեբար լուծումը անպայման ներգործական նշանակութիւն ունի մեր կեանքում։ Ծանօթանալով Ռաշտի հայ հասարակութեան ներկայացուցիչը եղող քահանայի բարոյական դրութեան և քաղաքագիտական պատասխանատուութեան հետ մի անգամ էլ համոզվեցի, որ հետզհետէ կատարյականութեան ձգտող մեր հոգևորականութիւնը աւելի քան ընկած է իր բարոյական բարձրութիւնից։

Պարսկաստանը կրօնական երկիր է, ինչպէս բոլոր մահմեդական երկիրները, ուր ազգութիւնը կուլ է գնացել դաւանութեան և պաշտօնապէս որ և է ազգի գլուխ կամ ներկայացուցիչ ճանաչվում է այդ ազգի դաւանութեան ներկայացուցիչը։ Քահանան, ուր առաջնորդ չը կայ, պաշտօնապէս ճանաչվում է հայ ազգի ամենաբարձր անդամը և նրա անձնական կարծիքներն ու սեփական գործերը պարսիկ կառավարութեան համար ազգի կարծիքներ ու գործեր են համարվում։ Այդպիսի մի շատ մեծ պատասխանատուութիւն իր վրայ կրող մարդը պէտք է, ի հարկէ, ժամանակի պահանջների համեմատ վարվել իմացող լինի։ Բայց մեր հոգևոր բարձր իշխանութիւնը արդեօք հոգում է դրա մասին։

Իր վերջին կանոնադրութեան մի յօդուածով Պարսկա-Հնդկաստանի առաջնորդը պատուիրում է իր թեմի քահանաներին, որ եկեղեցիներում յարդ, խոտ, գարի և այլն չը պահեն. այդպիսի յօդուածը կարդալով որ և է կանոնադրութեան մէջ, մարդ առանց երկար մտածելու կարող է հասկանալ, թէ ինչպիսի քահանաներ կան մեր թեմում. դուցէ այդպիսի քահանաները յարմար են գիւղերում, (այդ էլ հարց է), բայց չէ՞ որ քաղաքներում այդպիսիներին ուղարկել, նշանակում է անքաղաքագէտ լինել։ Սպահանում կան քիչ շատ կրթված քահանաներ, որոնք խօսում են նոյն իսկ և օտար լեզուներով, սակայն դրանք Սպահանից չեն դուրս գալիս, չը նայած որ Ղազվինը, Թէհրանը, Ռաշտը և այլ քաղաքները կարիք ունեն լաւ քահանաների։

Ռաշտում կայ այժմ մի քահանայ, որ յայտնի էր անցեալում լրագրութեամբ. նա Թէհրան էր գնացել իր գիւղի մի պահանջը կարգադրելու համար, ինչպէս գիւղի հասարակութեան ներկայացուցիչ. բայց այնտեղ բոլոր պանդուխտ գիւղացիների արաղի տակառներն էր օրհնում, այդ մասին արդէն գրված է իր ժամանակին Թէհրանից Թիֆլիսի հայ լրագիրներին։ Եւ այդ քահանան այսօր այստեղ է, վիճակաւոր ամբողջ Գիլանի և Մազանդարանի։ Թէ որքան նա տգէտ է, այդ ցոյց տալու համար երկու դէպք միայն կարձանագրեմ։ Առաջինը այն է, որ երբ անգլիական հիւպատոս պ. Ջէրչիլը գալիս է փոխ այցելութեան իրան, քահանայի մօտ, և յայտնում իր բարեացակամութիւնը ամեն մի պարագայում քահանային օգնելու հայ հասարակական գործերի համար, միջնորդելով կառավարութեան առաջ, մեր խելօք քահանան խնդրում է նրանից, որ իր եղբօրորդուն մի պաշտօն (դռնապանի կամ սպասաւորի) տայ բանկում, որի դիրեկտոր է և պ. հիւպատոսը։ Երկրորդը այն է, որ երբ ներկայանում է նահանգապետ Նասրէյի-Սալթանէին, նրան յայտնում է, որ բաբիները գրաւել են հայերին և խնդրում է, որ բաբիներին հալածանքի ենթարկէ, որ ուրիշ անգամ չը համարձակվեն հայերին իրանց մօտ հրաւիրել։

Կարծում եմ այս երկուսը բաւական է ցոյց տալու համար, թէ ինչպիսի տգիտութեամբ է պարծենում մեր յարգելի տէրտէրը, իսկ թէ հայ հասարակութեան մէջ ինչպիսի անմիտ դեր է կատարում նա, այդ մասին գրել իսկ մարդու ձեռքը դողում է։ Մի հայի խանութից գողացել էին բաւական մեծ մի գումար, կասկածն է ընկնում մի ուրիշ հայի վրայ. այդ խնդիրը կարգադրել յանձնվեց Քարգուզարի կողմից հայոց քահանային և հայ հասարակութեան ներկայացուցիչը եղող հոգաբարձութեան. քահանան սակայն ցոյց տուեց, որ հայոց ընտրած հոգաբարձութիւնը չէ կարող այդ խնդիրը կարգադրել և խնդրեց, որ Քարգուզարի օգնականը ներկայ լինի այդ խնդրի կարգադրութեան համար կազմված ժողովին, չը նայած, որ նրա ներկայութիւնը աւելի խանգարեց ճշմարտութիւնը երևան բերելու քան օգնեց։

Աւելին գրելու կարիք չը կայ. մեր թեմակալի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում մեր քահանայական խնդրի վրայ. յարմարը այն է, որ նա մեզ ուղարկէ կամ մի կրթված քահանայ Սպահանից կամ թոյլ տայ մեզ մեր ծախսով քահանայ ունենալ։ Ինչո՞ւ ստիպված լինենք ունենալ այնպիսի քահանաներ որոնց հրամայվի պաշտօնապէս, որ չէ կարելի եկեղեցում յարդ, գարի, խոտ և այլն պահել։

Օտարական

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ինչպէս հաղորդում է «Information» լրագրի Սօֆիայի թղթակիցը, մակեդօնական կոմիտէտի նախագահ պրօֆէսօր Միխայլօվսկի, մակեդօնական գործերի մասին խօսակցութեան ժամանակ, յայտնեց որ դրութիւնը Մակեդօնիայում ամենևին չէ փոխվել և որ կռիւը կը շարունակվի ոչ պակաս եռանդով այսուհետև էլ։ Ապստամբների 150 զօրաբաժիններ, որոնք սկսեցին կռիւը, յիրաւի այժմ պակասեցին մինչև 40,—նկատեց Միխայլօվսկին,—բայց այդ պակասումը տեղի ունեցաւ միայն հունձի ժամանակ։ Ապստամբութիւնը կը բռնկվի այժմ նոր ուժով, և Եւրօպան, վերջապէս, պէտք է միջամտէ մակեդօնական գործերում։ Պարիզում և Լօնդօնում այժմ թագաւորում է մակեդօնական գործին նպաստաւոր տրամադրութիւն։ Պարիզում և Լօնդօնում այժմ կազմակերպվեցին դուտ մակեդօնական կօմիտէտներ, որի անդամներն են ֆրանսիական և անգլիական աչքի ընկնող քաղաքական գործիչները և մենք,—ասեց Միխայլօվսկի,—պահպանում ենք նրանց հետ մշտական, անմիջական յարաբերութիւններ։ Մենք վճռեցինք,—շարունակեց ապա Միխայլօվսկի,—ազդել Եւրօպայի հասարակական կարծիքի վրայ, պատուիրակութիւն կազմելով ինտէլիգէնտ մակեդօնացիներից, որոնք պարտաւոր են ծանօթացնել Եւրօպան Մակեդօնիայի իսկական դրութեան և մակեդօնացիների պահանջների հետ։ Բացի դրանից, մենք բիւլլետէններ կուղարկենք ֆրանսերէն լեզուով, որոնք ճիշդ տեղեկութիւններ կը տան մեր կռւի ընթացքի և մեր գործերի մասին նրանց բոլորին, որոնք կը կամենան օգնել մեզ։

—Վատիկանի տարեկան բիւդժէտը,—ասում է «Popolo Romano» լրագիրը,—7,000,000 ֆրանկ է, որից 500,000 ֆրանկ ծախսվում է կարդինալների ռոճիկների և դիպլօմատիական ներկայացուցչութեան վրայ, 2,200,000 ֆրանկ Վատիկանի զանազան կարիքների վրայ, ինչպէս են՝ զօրքի ռոճիկները, գրադարանները, թանգարանները և այլն. 1,500,000 ֆրանկ ծախսվում է կաթօլիկական դպրոցների պահպանութեան վրայ Հռոմում. 1,500,000 ֆրանկ՝ պապի ընծաների և բարեգործութեան վրայ, 1,000,000 անակնկալ ծախսերի համար։ Պապի զօրքը, որ բաղկացած է 600 մարդուց, երեք մասից է բաղկացած՝ հռոմէական ազնուականներից հաւաքած գվարդիայից, շվէյցարական կաթօլիկների գվարդիայից և բուրժուազիայի գվարդիայից։ Վերջինս անուանվում է պալատինեան գվարդիա։ Ռոճիկ ստանում են միայն շվէյցարացիները. նրանք 100 հոգի են։ Շվէյցարական գվարդիա հիմնեց Յուլիոս II պապը, որը Լօզանի եպիսկոպոս էր։ Նրանց համազգեստը հնարել և նկարել է Ռաֆայէլը։ Բացի այդ երեք զօրամասերից, կայ էլի ժանդարմների գունդ 120 մարդուց բաղկացած։ Վատիկանի զինւորական պաշտպանութիւնը յանձնված է շվէյցարացիներին. որոնք պահապանների պաշտօն են կատարում Վատիկանի մուտքերի մօտ։ Ազնուական ազնուականների գվարդիան մանել ցանկացողների թիւը խիստ մեծ է լինում, այդ պատճառով ընդունվում են միայն ամենահին և հարուստ ընտանիքներին պատկանող 20—25 տարեկան երիտասարդներ։

—Անցեալ երկուշաբթի անգլիական լօրդերի պալատը առանց քուէարկութեան ընդունեց իրլանդական հողային օրինագիծը երկրորդ ընթերցանութեան ժամանակ։ Վիճաբանութիւնները, այդ նշանաւոր օրինագիծը քննելիս, կրում էին չափազանց խաղաղ բնաւորութիւն։ Առաջարկութիւնը երկրորդ ընթերցանութեան վերաբերմամբ կառավարութեան կողմից արեց Դէվանշիրեան դուքսը։ Իր ճառի մէջ նա խօսեց, թէ ինչ պատճառներից դրդված կազմված է հողերի յետ գնման օրինագիծը և ապա համառօտ կերպով կանգ առաւ օրինագծի հիմնական կէտերի վրայ։ «Այս միջոցը,—շարունակեց ճառախօսը,—առաջարկվում է լօրդերի պալատին որպէս մի խաղաղ պայմանագիր կամ տրակտատ, որի իրագործման համար անհրաժեշտ է երկու կողմերի համաձայնութիւնը, և եթէ, ինչպէս յոյս ունեմ ես, լէնդլօրդերի ներկայացուցիչները այնպիսի վերաբերմունք ցոյց կը տան դէպի օրինագիծը, ինչպիսին ցոյց տուեց համայնքների ժողովը, այդ դէպքում ես չեմ կասկածում, որ անգլիական և շօտլանդական պէտերը կարծիք կը յայտնեն օրինագծի մասին միաձայն, առանց նկատ առնելու իրանց այս կամ այն կուսակցութեան պատկանելը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Օրէնքների ժողովածուի» մէջ տպագրված է, թէ եւրօպական Ռուսաստանի և Սերբիայի մէջ հեռագրական յարաբերութիւններ էժանացրած սակագին մտցնելու յայտագիրը հաստատված է։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Տաճարում հոգեհանգիստ կատարվեց Ռուսկօվսկու մահվան առիթով։ Ծառայութեանը ներկայ էին թագաւորը, ռուսաց դեսպանատան անդամները, մինիստրները, օֆիցէրները և բազմաթիւ հասարակութիւն։

ԿԷՕԼՆ։ Գտնում են, թէ սերբիական թագաւորը մտադիր է իր եղբայր իշխան Արսէնիյին

նշանակել սերբիական գործերի գլխաւոր հրամանատար։

ՀՌՈՄ։ Նէապոլից և գրեթէ Միցիլիայի ամբողջ հարաւային մասից տեղեկացնում են առաւօտեան տեղի ունեցած երկրաշարժի մասին։

ԻՇԼ։ Ռումինական Թագաւորը ճանապարհեց դէպի Գալէցէյն։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Ռուսաց դեսպանին այցելեց պրինց Անմէզը, որը սուլթանի յանձնարարութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեց Մօնաստիրի դէպքի առիթով։

ԲԵՐԼԻՆ։ «Kölhnische Zeitung»-ին հաղորդում են Բէլգրադից, որ ենթադրգապետ Լեշանինին հօֆ-մարշալ նշանակելը մինիստրների ժողովում այնպիսի տաք քանակէտի առաջացրեց, որ հազիւ կարելի եղաւ կրիզիսի առաջն առնել այն միջոցով, թէ նշանակումը կը յայտարարվի, բայց Լեշանին ապագայում էլ կը մնայ Կ. Պօլսում իբրև զինւորական գործակալ, իսկ հօֆմարշալութեան ղեկավարութիւնը կը յանձնվի Թագաւորի ադիւտանտին։ Հրաժարական խնդիր են տուել երեք օֆիցերներ՝ Միշիչ, Պօպօվիչ և Լազարեվիչ, որոնք ղեկավարող դեր էին խաղացել Թագաւորի սպանութեան գործում։

ՊԱՐԻԶ։ Քաղաքային ստորերկրեայ երկաթուղու գնացքում հրդեհ պատահեց։ Շատ ճանապարհորդներ խեղդվեցին ծխից։ Դուրս հանած դիակները սարսափելի կերպով այլանդակված են, ծխի մրով ծածկված և ցոյց են տալիս մահվան դէմ տեղի ունեցած սարսափելի կռիւը և տանջանքները։

ԼՕՆԴՕՆ։ Պաշտօնական լրագրում յայտարարված է, որ փոխվում է Զինատան զէնք մտցնելու արգելքը։ Լորդերի ժողովը ընդունեց շաքարային դաշնադրութեան օրինագիծը։

ՀՌՈՄ։ Բարիում, Միլացցոում, Մեսսինում, Սիրակուզում, Տարենտօում, Ստաբիայում, Սեգնիում և Լէչչէում երկրաշարժ տեղի ունեցաւ։

ՍԱԼՕՆԻԿԻ։ Մարշալ Ռուշդի փաշան ժամանեց և երկու բատալիօնների հետ ճանապարհ ընկաւ դէպի Մօնաստիր։ Հիլմի փաշան էլ ճանապարհ ընկաւ դէպի Մօնաստիր։

ՊԱՐԻԶ։ Առաւօտեան ժամի 7-ին տօննելից հանեցին 82 դիակ, որոնց թւում 61 տղամարդ, 17 կին և 4 երեխայ։ Ոստիկանական պրեֆէկտը յայտնում է, որ տօննէլում դեռ էլի դիակներ կան։ Ենթադրում են, որ զոհերի թիւը հասնում է 90 մարդու։

30 յուլիսի

ՊԵՏՐՕԿՕՎ։ Պետրօկօվեան նահանգում հեղեղների հասցրած վնասը հասնում է 2,186,000 ռուբլու։

ՎԻԵՆՆԱ։ Չերնօգորիայի իշխանը՝ ամուսնու, Թագաժառանգի ու նրա ամուսնու և իշխան Պետրի հետ ճանապարհ ընկաւ դէպի Պուխբերգ։ Կ. Պօլսից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ սուլթանական իրադէով Բիտոլիայում հիմնվում է զինուորական դատարան, որը պէտք է դատէ Հալիմին և նրա ընկերակիցներին։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Հրաժարեցրած Ռիզա փաշայի փոխարէն ժամանակաւորապէս նշանակված է Հիւսէյին Հիլմի փաշան։

ԼՕՆԴՕՆ։ Լորդերի ժողովը երրորդ ընթերցանութեան ժամանակ ընդունեց նաւաշինութեան օրինագիծը։

ՊԱՐԻԶ։ Երեկոյեան մօտաւորապէս ժամը 8-ին, դատարկ գնացքը իր յետևից քաշ տալով մի այլ դատարկ գնացք, գնաց դէպի վագօնների պարկը։ Մենիլմօնտան կայարանի մօտ գնացքների մէջ հրդեհ ծագեց։ Մեքենավարը և ծառայողները կարողացան ազատվել։ Այդ ժամանակ Կուրօնն կայարանն հասաւ ճանապարհորդներով լի գնացքը։ Մեքենավարը, տեսնելով, որ ճանապարհը բռնված է, կանգնեցրեց գնացքը, որը շուտով ծածկվեց թանձր ծխով։ Ճանապարհորդներին տիրեց մեծ սարսափ։ Ճանապարհորդները, որ 200 մարդուց աւելի էին, դիմեցին դէպի ելքը։ Ծառայողներն աշխատում էին նրանց ճանապարհ ցոյց տալ, բայց տեղի ունեցած սարսափելի խառնակութեան պատճառով նրանց ոչ ոք չէր լսում։ Տօննէլում ազատարար աշխատանքները չափազանց դժուար էր այնտեղ հաւաքված թանձր ծխի պատճառով։ Հրդեհաշէջները մի քանի ժամից յետոյ հազիւ կարողացան մտնել տօննէլ։ Գնացքի վիրաւոր մեքենավարը բացատրեց, թէ իր կարծիքով հրդեհն առաջացել է այն պատճառով, որ մօտօրի մետաղէ մասը ընկել է րէլսների վրա, տեղի է ունեցել բռնկված գուտտապերչի ծածկոցի հոսանքի միացում, որ և այրել է վագօնի յատակը և արագ կերպով տարածել կրակը։ Մինչև այժմ դուրս է հանած 84 դիակ։ Բոլորի դէմքերը կարմիր են, ուռած, տաք գոլորշիով այրված։ Զոհերը տեղափոխված են կապարմաների և դիակատան մէջ։ Տեղի ունեցան սիրտ մորմոքեցնող տեսարաններ։ Զոհերից շատերը ճանաչեցին իրանց ազգականներին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 3 ր. (9 ժ.)։

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 24 ր. (11 ժ. 22 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 44 ր. (9 ժ. 42 ր.)։

Փօստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 18 ր. (10 ժ. 16 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 4 ժ. 25 ր. (5 ժ. 23 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 20 ր. (6 ժ. 18 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժամ 3 րօպէին)։

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 1 ժ. 3 ր. (2 ժ. 1 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժ. 3 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 6 ժ. 51 ր. (7 ժ. 49 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 6 ժ. 58 ր. (7 ժ. 56 ր.)։

Փօստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 9 ժ. 23 ր. (10 ժ. 21 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 10 ժ. 51 ր. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 5 ժ. 8 ր. (6 ժ. 6 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 10 ժ. 3 ր. (11 ժ. 1 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 10 ժ. 34 ր. (11 ժ. 32 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 3 ժ. 2 ր. (4 ժ.)։

Փօստատար գնացքը դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Երևան երեկոյեան 11 ժ. 32 ր. (12 ժ. 30 ր.), հասնում է Երևան 5 ժ. 14 ր. (6 ժ. 12 ր.), հասնում է Կարս 2 ժ. (2 ժ. 58 ր.)։

Փօստատար գնացքը Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 57 ր. (4 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալեքսանդրօպօլ երեկոյեան 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.), Երևանից դուրս է գալիս 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 5 ժ. 11 ր. (6 ժ. 9 րօպէին)։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

ԱՄԷՆ օր բացի կիրակի օրերից։

ԲՈՒԺԻՉՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզանու. հիւանդ.

ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն։

Զ. Ի. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։

Ե. Գ. ԿԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՅԵՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՌՕՍՏՕՄՈՎԿՈՎ—5—6 ժ. վիրաբուժ. մորթու և վեներական հ.

Լ. Վ. ԲԱՐՏՕԼԴ—6—7 ժ. նեարդային (էլեկտրաբույժ) ներքին և վեներական հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—7—7½ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—8—8½ ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (Լկօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ց. ԱՌՎԱՆԻՑԿԻ—ատամ. ծագկահատ և բժշկական մարմնամարզ. գիման 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՏՆԱՅԻՆ ՎԱՐԺՈՒՀԻ,

որ գիտենայ հայերէն, ռուսերէն լեզուները, նոյնպէս և մուզիկա՝ Հին-Նախիջևան գնալու համար։ Պայմանները կարելի է իմանալ Միքայէլեան փողոց, № 134, Մկրտիչ Պօղոսեանից, մագազին «Էկօնօմիա»։ Գալ երեկոյեան ժամի 6—8-ը։ 1—2

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ աշակերտների վերաքննութիւնները և նորեկների ընդունելութիւնը սկսվելու են օգոստոսի 25-ին և տևելու են մինչև 27-ը, իսկ նորեկների քննութիւնները սկսվելու են օգոստոսի 28-ին և վերջանալու են օգոստոսի 30-ին։ Նորեկները պէտք է խնդիրքի հետ ներկայացնեն ծննդեան վկայական (իսկական մետրիկա, և ոչ քաղուածք) և ծաղկի պատուաստի վկայական։

Պաշտ. տեսուչ՝ Ստ. Մալխասեանց

(21 յն. 20, 31 յլ. 16 օգ.) 3—4

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

Միքայէլեան փողոց, № 161.

Աչքի առաջ ունենալով Թիֆլիսի գործակատարներից մի քանիսի շատ անգամ կրկնված խնդիրը՝ հնարաւորութիւն տալու նրանց առևտրական գիտութիւններ ձեռք բերել՝ Դասարանների Վարչութիւնը, կամենալով բաւարարութիւն տալ նրանց ցանկութեան, բաց է անում այս օգոստոս ամսի 15-ից կոնտօրական գործի երեկոյեան կուրսեր հետևեալ ծրագրով.

1) Առևտրական հաշւապահութիւն։
2) Թուաբանութիւն հաշւէցոյցի վրայ։
3) Առևտրական հաշւարարութիւն։
4) Առևտրական թղթերի—հաշիւների, ֆակտուրների կազմութիւն և այլն։
5) Գործակատարների պարտականութիւնները հաստարակութեան և խանութատիրոջ վերաբերմամբ։

Կուրսերում ընդունվում են ամեն հասակի գրագէտ գործակատարներ։

Պարապմունքները տեղի կունենան երեկոները, 8½—10 ժամը, 5 ռուբլի վարձով կամ 40 ռուբլի տարեկան։

Գրվել կարելի է միայն մինչև օգոստոսի 15-ը Դասարանների դիւանատանը (Միքայէլեան փող. № 161) իւրաքանչիւր օր, 8½ ժամից մինչև 10 ժամը երեկոյեան, կամ բեռների տեղափոխութեան ռուսական ընկերութեան գրասենեակում, Տէր-Ցարութիւնեանի մօտ։

1—10 Հիմնադիր Ի. Բրօն-Ֆօն-Բրէններ

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշւապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշւապահութիւն 4½ ամսում։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաւթարդիւնաբերական և նաւթագործական հաշւապահութիւն։ 2) Առևտրական թուաբանութիւն։ 3) Առևտրական թղթակցութիւն։ 4) Մուրհակային և առևտրական օրէնքներ։ 5) Վայելչագրութիւն և ուղղագիծ ամենավատ ձեռագրի։ 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա։ 7) Գրելու վարժութիւն «Րէմինկտօնի» գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր)։

Կուրսերի համար դասատուներ են հրաւիրված համալսարանական կրթութիւնով և իրանց գործին մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատվել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար ևս հրաւիրված է մի գեղագիր նկարիչ։

Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5 մինչև 7 երեկ.։ Պարապմունքները սկսվում են 1908 թ. սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 ռուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։

Վերևում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ։ (Կ. Ե. Կ.) 6—25

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„ՆԱԴԵԺԴԱ“

ծովային, գետային և ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան և գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար։

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՈՒԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը . . . . . 1,650,000 ռուբլի
Պահեստի դրամագլուխը . . . . . 2,664,808 »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ Հեռաւոր Արևելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում։

Ցանկացած բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր ճարտներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։

Պահպանութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով ստացման տեղերում՝ ապահովագրելով նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։

Բեռների եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովօդսկում։

Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը հարմարութիւն է կազմել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ արտօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ։

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, ապրանքատանների, վագօնների և վագօն-ցիստեռնների։

դ) Ապահովագրութիւն թանկագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պօստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի աւելի 350 գործակալութիւններ։

Ս. Պետերբուրգի ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրօսպէկտի վրա, № 10-րդ տանը։

Կենտրոններ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում։

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվօրցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆօն № 108

(Ե. Ռ. Կ.) 115—120